

Investigating the Challenges and Providing a Solution to Improve the Effectiveness of the Revenue Forecasting System in Iran's State Budgeting System

Mohadese Rabiei *

*Corresponding Author, Msc., Department of Policymaking and Public Administration, Faculty of Public Administration and Organizational Sciences, College of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: mohadese.rabiei@ut.ac.ir

Seyyed Mohamad Moghimi

Prof., Department of Policymaking and Public Administration, Faculty of Public Administration and Organizational Sciences, College of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: moghimi@ut.ac.ir

Tayyebe Abbasi

Associate Prof., Department of Policymaking and Public Administration, Faculty of Public Administration and Organizational Sciences, College of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: t.abbasi@ut.ac.ir

Abstract

Objective

The budget plays a crucial role in managing and administering the public sector, with revenue forecasting being an integral component. Essentially, forecasting is fundamental for management decisions; it is the process of estimating future events, aimed at minimizing risk in decision-making. Accurate revenue forecasting is vital as it establishes the parameters for the budget; however, its complexity arises from the influence of various external factors. Underestimating revenues can result in shortfalls, hindering the provision of essential services and potentially leading to an unexpected budget surplus at year-end. Conversely, overestimating revenues might necessitate cuts in critical services, possibly causing a budget deficit. This research explores the challenges and issues within Iran's government budgeting system's resource forecasting system. It seeks to bridge the gap between the approved and performance budgets, proposing improvements to resource forecasting in Iran's budgeting system.

Methods

A qualitative research approach was meticulously employed, involving in-depth, semi-structured interviews with 14 seasoned budgeting experts from Iran's renowned Program and Budget Organization. These experts were carefully selected through a comprehensive snowball sampling method. The research process was methodically structured and included several key steps: Firstly, with the explicit permission and consent of the interviewees, each interview was fully and accurately recorded. Subsequently, the entire content of each

interview was diligently transcribed. Following this, the researchers engaged in a thorough re-reading and meticulous study of the data several times. This deep immersion and connection with the material enabled the researchers to begin taking detailed notes and to systematically extract common concepts and themes from the interviews. To ensure the highest level of research validity and reliability, the study's findings were rigorously assessed using the well-established Lincoln and Guba criteria.

Results

The data gleaned from these comprehensive interviews were meticulously coded and analyzed through a thematic analysis approach. A total of 175 primary codes were extracted from the data, leading to the identification of 28 distinct sub-themes and two overarching main themes: the multifaceted challenges in resource forecasting and a range of potential solutions for substantial improvement.

Conclusion

The findings underscore challenges in resource forecasting, such as the gap between theoretical and practical applications, difficulties in converting capital into revenue, the proliferation of rent-seeking in government institutions, public distrust in government, the influence of external and internal conditions on government resources, and flaws in the monitoring system. Additional challenges include producing inaccurate budget reports, fictitious budget figures, a lack of unified planning and management, an absence of a structured resource collection framework, non-adoption of innovative forecasting methods, excessive dependence on oil revenues, budget politicization, and a deficit in transparency, accountability, and expert or tax collector involvement. Proposed effective solutions include depoliticizing the budget, establishing unified control over government revenues, reforming the tax system, implementing performance-based budgeting, enhancing financial transparency, reducing oil dependency, leveraging government capital assets for reinvestment, setting specific budgeting goals and plans, ensuring investment security through economic stability, improving forecasting accuracy with contemporary methods, and fostering public trust through transparent practices and technical budgeting tools involving experts.

Keywords: Budgeting, Error government revenues forecast, Government revenue forecast, Government revenues, Theme analysis.

Citation: Rabiei, Mohadese; Moghimi, Seyyed Mohamad & Abbasi, Tayyebe (2023). Investigating the Challenges and Providing a Solution to Improve the Effectiveness of the Revenue Forecasting System in Iran's State Budgeting System. *Journal of Public Administration*, 15(4), 646-665. (in Persian)

بررسی چالش‌ها و ارائه راه‌کار برای بهبود اثربخشی نظام پیش‌بینی منابع در نظام بودجه‌ریزی دولتی ایران

محدثه ربیعی*

* نویسنده مسئول، کارشناس ارشد، گروه خط‌مشی‌گذاری و اداره عمومی، دانشکده مدیریت دولتی و علوم سازمانی، دانشکده‌گان مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: mohadese.rabiei@ut.ac.ir

سیدمحمد مقیمی

استاد، گروه خط‌مشی‌گذاری و اداره عمومی، دانشکده مدیریت دولتی و علوم سازمانی، دانشکده‌گان مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: moghimi@ut.ac.ir

طیبه عباسی

دانشیار، گروه خط‌مشی‌گذاری و اداره عمومی، دانشکده مدیریت دولتی و علوم سازمانی، دانشکده‌گان مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: t.abbasi@ut.ac.ir

چکیده

هدف: در مدیریت و اداره بخش عمومی، بودجه نقش مهمی ایفا می‌کند و یکی از اجزای مهم آن، پیش‌بینی منابع است. در بودجه‌ریزی دولتی، یکی از وظایف بسیار حیاتی و اغلب بسیار دشوار، پیش‌بینی منابع است. این امر حیاتی است؛ زیرا پارامترهایی را تعیین می‌کند که بودجه مبتنی بر آن است. دشوار است؛ چون بسیاری از متغیرهای بیرونی می‌توانند بر نتایج منابع تأثیر بگذارند و پیش‌بینی را تغییر بدهند. اگر درآمدها کم برآورد شود، دولت ممکن است در طول سال مالی، خدمات ارزشمندی را ارائه ندهد و مازاد بودجه غیرمنتظره‌ای در پایان سال ایجاد شود. اگر پیش‌بینی منابع بیش از حد تخمین زده شود، ممکن است باعث شود که اعتبارات خدمات مهم قطع و دولت با کسری بودجه مواجه شود و تعادل بودجه بر هم بخورد. هدف از این پژوهش، بررسی چالش‌ها و مشکلات نظام پیش‌بینی منابع در نظام بودجه‌ریزی دولتی ایران است. در نهایت، به علت فاصله بین بودجه مصوب و بودجه عملکرد، تلاش بر این است که با ارائه راه‌کارهایی، به بهبود نظام پیش‌بینی منابع در نظام بودجه‌ریزی دولتی ایران کمک شود.

روش: در این پژوهش از رویکرد کیفی استفاده شده است. در این پژوهش با تعداد ۱۴ نفر از متخصصان بودجه‌ریزی در سازمان برنامه و بودجه، به صورت نمونه‌گیری گلوله برفی مصاحبه نیمه‌ساختاریافته انجام شد. این جامعه آماری، به دلیل برخورداری از دانش، تجربه و شناخت کافی از موضوع، داشتن کار عملی در این حوزه و همچنین، اشراف کامل به مشکلات و راه‌کارهای موجود، انتخاب شد. داده‌های حاصل از مصاحبه با تحلیل تم کدگذاری و تجزیه و تحلیل شد و سنجش اعتبار پژوهش، از طریق معیار لینکلن و گوبا انجام گرفت.

یافته‌ها: با مصاحبه و تحلیل انجام شده، تعداد ۲۸ تم فرعی، در قالب ۲ تم اصلی، شامل موانع و مشکلات پیش‌بینی منابع و ارائه راه‌کار برای بهبود پیش‌بینی منابع شناسایی شد.

نتیجه‌گیری: یافته‌ها نشان داد که چالش‌ها و مشکلات موجود در پیش‌بینی منابع عبارت‌اند از: تقابل علم و عمل، عدم تبدیل سرمایه به سرمایه، گسترش فضای رانت‌جویی در دستگاه‌های حاکمیتی، بی‌اعتمادی مردم به دولت، اثرگذاری شرایط خارجی و داخلی روی منابع

دولت، مشکلات سیستم نظارتی، تهیه و تنظیم گزارش‌های خلاف واقع توسط کارشناسان برای تخصیص بودجه، ارقام واهی در بودجه، عدم وجود برنامه و مدیریت واحد در کشور، نبود چارچوب رسیدگی به نحوه وصول منابع، استفاده نکردن از روش‌های نوین در پیش‌بینی منابع، اتکای شدید درآمدهای دولت به درآمدهای نفتی، آفت‌زدگی سیاسی و سیاست‌زدگی بودجه، چالش دولت‌ها با دخالت مجلس در لایحه بودجه و فرار از شفافیت و پاسخ‌گویی. همچنین برای اثربخشی در پیش‌بینی منابع، راه‌کارهایی وجود دارد که عبارت‌اند از: سیاست‌زدایی بودجه، ایجاد مدیریت واحد روی درآمدهای دولت، اصلاح و یکپارچه‌سازی نظام مالیاتی، ارتقای نظام بودجه‌ریزی با پیاده‌سازی واقعی بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد، تقویت شفافیت مالی اعمال دولت، کاهش وابستگی مستقیم به نفت، استفاده از دارایی‌های سرمایه‌ای دولت در جهت سرمایه‌گذاری مجدد، ایجاد اهداف و برنامه مشخص در بودجه‌ریزی، امنیت سرمایه‌گذاری از طریق ثبات متغیرهای اقتصادی، افزایش دقت و استفاده از روش‌های به‌روز در پیش‌بینی منابع، اعتمادسازی بین دولت و ملت از طریق شفافیت در عمل و استفاده از کارشناسانی که حکم ابزار فنی در بودجه‌ریزی دارند.

کلیدواژه‌ها: بودجه‌ریزی، درآمدهای دولت، پیش‌بینی منابع دولت، خطای پیش‌بینی منابع دولت، تحلیل تم.

استناد: ربیعی، محدثه؛ مقیمی، سیدمحمد و عباسی، طیبه (۱۴۰۲). بررسی چالش‌ها و ارائه راه‌کار برای بهبود اثربخشی نظام پیش‌بینی منابع در نظام بودجه‌ریزی دولتی ایران. *مدیریت دولتی*، ۱۵(۴)، ۶۴۶-۶۶۵.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۲۱

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۱/۰۸/۰۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۱۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۱۰/۳۰

doi: <https://doi.org/10.22059/JIPA.2022.347058.3199>

مدیریت دولتی، ۱۴۰۲، دوره ۱۵، شماره ۴، صص. ۶۴۶-۶۶۵

ناشر: دانشکده مدیریت دانشگاه تهران

نوع مقاله: علمی پژوهشی

© نویسندگان

مقدمه

بودجه ابزاری ضروری در اقتصاد است که دولت، برای تسهیل و تحقق برنامه خود در یک سال مالی مشخص، استفاده می‌کند (اجیبولاده و ابوه^۱، ۲۰۱۷). سیستم و فراگرد بودجه‌بندی، به‌منزله مهم‌ترین فراگرد حکومتی، در کارکرد و کژکارکرد حکومت نقش مهمی دارد. بر همین مبنای بودجه‌بندی همیشه در کانون اصلاحگران اداره امور عمومی است و ریشه کلیه اصلاحات، از مدیریت اداری تا مدیریت دولتی نوین، در سیستم بودجه‌بندی و مباحث مربوط به نحوه هزینه‌کرد پول رصد می‌شود (سید رضائی، پورعزت، امیری و آذر، ۱۳۹۷). یکی از اهداف بودجه‌ریزی، مطالعه و بررسی وضعیت اقتصادی کشور در سال جاری و پیش‌بینی وضعیت اقتصادی کشور در سال بودجه‌ای، به‌منظور تعیین سیاست‌ها و اولویت‌های کلی کشور است (بخش میدانی، ۱۳۹۶). پیش‌بینی منابع یکی از مراحل اصلی در فرایند بودجه‌ریزی بخش عمومی است؛ از این رو همه کشورهای تلاش می‌کنند تا ارقام قابل اعتمادی را برای منابع پیش‌بینی شده به‌دست آورند (بیوتنر و کائودر^۲، ۲۰۱۰). پیش‌بینی دقیق منابع دولت، به‌طور گسترده، عنصر اصلی برای طراحی و اجرای سیاست‌های مالی صحیح در نظر گرفته می‌شود. خطاهای بزرگ پیش‌بینی می‌تواند به مشکلات چشمگیری در مدیریت بودجه، مانند معوقات هزینه‌ها و سیاست هزینه stop-and-go منجر شود. علاوه بر این، برنامه‌های غیرواقعی بودجه با اصول شفافیت سازگار نیستند و از پاسخ‌گویی عمومی عملیات مالی می‌کاهند (دانینگر^۳، ۲۰۰۵). بررسی بودجه عمومی دولت نشان می‌دهد که به استثنای چندین سال، پرداختی‌ها یا مخارج دولت همواره از درآمدهای وی بیشتر بوده است. بررسی روند بودجه در ایران نشان می‌دهد که با وجود نوسان‌های برخی از سال‌ها، کسری بودجه از روند صعودی برخوردار است (موسوی جهرمی و زایر، ۱۳۸۶). تداوم کسری بودجه از سال ۱۳۵۰ تا کنون، یعنی استفاده مداوم از سرمایه و ثروت عمومی، باعث گسترش فقر و تضعیف مبانی تولیدی کشور شده است. دولت با توجه به آگاهی از اطلاعات در دسترس و تجربیات گذشته، بودجه را پیش‌بینی می‌کند؛ بنابراین پیش‌بینی دقیق و صحیح در این راستا برای دستیابی به اهداف تعیین شده، از اهمیت بسزایی برخوردار است. پژوهشگرانی همچون اربابیان، قاسمی و وفایی (۱۳۹۱) در مقاله‌ای به بررسی خطاهای پیش‌بینی بودجه ایران طی سال‌های ۱۳۴۴ تا ۱۳۸۷ پرداختند. نتایج آن‌ها نشان می‌دهد که در اغلب سال‌ها، درآمد و مخارج مصوب بیشتر از میزان عملکرد آن‌ها پیش‌بینی شده است و سهم چشمگیری از خطای برآورد درآمد، از عوامل درونی کنترل‌پذیر نشئت گرفته است. همچنین ویلیامز و کالابرس^۴ در مقاله‌ای تحت عنوان «وضعیت پیش‌بینی بودجه» در سال ۲۰۱۶، بیان کرده‌اند که خطاهای پیش‌بینی، فقط نتیجه کاستی‌های فنی در نحوه ایجاد پیش‌بینی‌ها نیست، بلکه خطاهای پیش‌بینی، تصمیمات سیاسی را منعکس می‌کند.

مطالعات فعلی کمبودهای زیادی دارد و به بررسی‌های بیشتری نیاز است که در این پژوهش، محقق قصد دارد تا با شناسایی چالش‌های نظام پیش‌بینی منابع در بودجه‌ریزی دولتی ایران، به ارائه راه‌کارهای مناسب در این زمینه بپردازد تا

1. Ajibolade & Oboh
2. Buettner & Kauder
3. Danninger
4. Williams & Calabrese

در حل مشکلات و بهبود نظام پیش‌بینی منابع دولت در ایران، گامی برداشته باشد و با انتخاب بهترین روش پیش‌بینی بودجه، به‌گونه‌ای برنامه‌ریزی شود تا بتوان از منابع در اختیار حداکثر استفاده را بُرد. با توجه به موارد مطرح شده، سؤال‌های اصلی این پژوهش عبارت‌اند از: چالش‌های مرتبط با پیش‌بینی منابع در نظام بودجه‌ریزی دولتی ایران کدام‌اند؟ برای اثربخشی پیش‌بینی منابع در نظام بودجه‌ریزی دولتی ایران، چه راه‌کارهایی وجود دارد؟ به همین منظور در این پژوهش با استفاده از رویکرد کیفی، داده‌های مورد نیاز از طریق مصاحبه با خبرگان در سازمان برنامه و بودجه جمع‌آوری شد و با استفاده از تحلیل تم، چالش‌های پیش‌بینی درآمد در نظام بودجه‌ریزی ایران و راه‌کارهای مناسب برای بهبود چالش‌های مطرح شده، مورد بررسی قرار گرفته است.

پیشینه نظری پژوهش

اصولاً پیش‌بینی، عنصری کلیدی برای تصمیم‌گیری‌های مدیریتی است، به همین منظور می‌توان گفت که پیش‌بینی عبارت است از برآورد رویدادهای آینده و هدف از پیش‌بینی، تقلیل ریسک در تصمیم‌گیری است (عبدی، حمیدی علمداری و امیری، ۱۳۹۰). وانگ در پژوهش خود برای پاسخ به سؤال، چرا درآمد را پیش‌بینی می‌کنیم؟ این‌گونه بیان کرده است: «پیش‌بینی درآمد به برنامه‌ریزی مالی کمک می‌کند. از آنجا که درآمد میزان ظرفیت ارائه خدمات را تعیین می‌کند، پیش‌بینی دقیق درآمد، درک خوبی از توانایی سازمان برای ارائه خدمات را فراهم می‌کند. برای مثال، سازمان چقدر توانایی جمع‌آوری این منابع را دارد؟ چه ابزارهایی برای پیش‌بینی موجود است؟» (وانگ^۱، ۲۰۰۶). در این بخش به معرفی انواع مختلف ابزارهای کمی و کیفی برای پیش‌بینی منابع پرداخته می‌شود.

رویکرد کیفی

رویکرد کیفی در تدوین پیش‌بینی‌های کوتاه‌مدت مفید است. پیش‌بینی کیفی مبتنی بر قضاوت درباره روندهای درآمدی است که از هر طبقه درآمدی انتظار می‌رود. قضاوت‌ها می‌تواند از طریق کارشناسان و متخصصان یا اجماع در میان ذی‌نفعان صورت گیرد (مقیم، ۱۳۹۶). مزیت این روش این است که پیش‌بینی بدون نیاز به آمار دقیق، به‌سرعت و به‌آسانی انجام می‌شود؛ اما نقطه ضعف آن «تفکر گروهی» است (شیم و سیگل و شیم^۲، ۲۰۰۵).

رویکرد کمی

روش‌های کمی به‌شدت به داده‌های در دسترس متکی هستند که ارتباط نزدیکی با منابع درآمدی دارند (مقیم، ۱۳۹۶). رویکرد کمی شامل دو دسته کلی، روش‌های سری‌های زمانی و مدل‌های علی (رگرسیون) است.

الف) روش‌های سری‌های زمانی

پیش‌بینی سری زمانی درآمدها بر این فرض استوار است که می‌توان از الگوهای داده‌های تاریخی یک مجموعه داده،

1. Wang
2. Shim, Siegel & Shim

برای پیش‌بینی درآمد آینده استفاده کرد. مزیت اصلی مدل‌های سری‌های زمانی این است که داده‌هایش نیاز ضروری سایر رویکردهای پیش‌بینی است و باید با آن‌ها مرتبط شوند؛ زیرا آن‌ها صرفاً به یک سری داده‌هایی از درآمد نیازمندند که قبلاً پیش‌بینی شده است. عیب اصلی مدل‌های سری‌های زمانی این است که تغییرات شناختی و اقتصادی را در محاسبات خود رد می‌کند (مقیمی، ۱۳۹۶). سری‌های زمانی شامل ۳ بخش ذیل است:

۱. تجزیه و تحلیل نرخ روند: این روش برای پیش‌بینی درآمدهای سال یا سال‌های پیش رو مورد استفاده قرار می‌گیرد. برای تجزیه و تحلیل نرخ روند، فنون و تکنیک‌های مختلفی وجود دارد.
۲. یک‌دست‌سازی نمایی: از میانگین وزنی داده‌های گذشته، به‌عنوان مبنای پیش‌بینی استفاده می‌کند و وزن‌های مختلفی را به داده‌های دوره‌های مختلف اختصاص می‌دهد. این روش بیشترین وزن را به اطلاعات اخیر و وزن کمتری را به داده‌های قدیمی‌تر می‌دهد (شیم و همکاران، ۲۰۰۵).
۳. میانگین متحرک به میانگین ساده و میانگین تغییر یافته تقسیم می‌شود.
  - **میانگین متحرک ساده:** میانگین درآمدهای دوره‌های گذشته (سال) را محاسبه می‌کند تا دوره‌های آینده را پیش‌بینی کند (وانگ، ۲۰۰۶).
  - **میانگین متحرک تغییر یافته:** روندهای زمانی اشاره به این دارد که درآمد در طول زمان، جهت مشخصی (کاهش یا افزایش) دارد. چنانچه درآمد با گذشت زمان بیشتر شود، نرخ روند مثبت است و از طرف دیگر، نرخ روند منفی درآمد با گذشت زمان کاهش می‌یابد (وانگ، ۲۰۰۶).

ب) مدل‌های علی (رگرسیون)

مدل‌های علی شامل دو بخش است: رگرسیون خودکار و اقتصادسنجی که تعریف هر یک از آن‌ها به شرح زیر است.

۱. **رگرسیون خودکار:** روش رگرسیون بین درآمد و دوره‌های زمانی مورد پیش‌بینی، براساس سبک ذیل ارتباط برقرار می‌کند:

$$\text{درآمد مورد پیش‌بینی} = \text{دوره‌های زمانی پیش‌بینی} (a + b) \quad \text{رابطه ۱}$$

در این رابطه a درآمد سال پایه است، یعنی درآمدی بدون دوره زمانی پیش‌بینی. b افزایش درآمد در واکنش به تغییر در دوره مورد پیش‌بینی و بیانگر درآمد از یک دوره به دوره دیگر است. در زبان رگرسیون، درآمد مورد پیش‌بینی با Y نام‌گذاری شده و دوره زمانی پیش‌بینی X نامیده می‌شود (وانگ، ۲۰۰۶).

۲. **اقتصادسنجی:** به‌طور معمول مدل‌های اقتصادسنجی گونه خاصی از مدل‌های جبری و آماری‌اند که بر یک یا چند متغیر تصادفی مشتمل‌اند. این مدل‌ها هر سیستم را با مجموعه روابط آماری بین متغیرهای آن سیستم مشخص می‌کنند. یک مدل اقتصادسنجی ممکن است خطی یا غیرخطی باشد (هاشمی نیا و اخوان نیای، ۱۳۸۷). از جمله مهم‌ترین کاربردهای مدل‌های اقتصادسنجی برای خط‌مشی‌گذاری عمومی در دولت‌ها، تجزیه و تحلیل مالیات و معیارهای مصرف اعتبارات و تجزیه و تحلیل گزینه‌های پیشنهادی برای توسعه اقتصادی است (مقیمی، ۱۳۹۶).

پژوهشگران از جهات مختلف به بحث پیش‌بینی درآمدها توجه کرده‌اند که به‌ترتیب زمانی معرفی می‌شوند. دشامپس^۱ (۲۰۰۳) در مقاله‌ای تحت عنوان «تأثیر تغییر نهادی بر صحت پیش‌بینی: مطالعه موردی پیش‌بینی بودجه در ایالت واشنگتن»، در پی افزایش دقت پیش‌بینی بیان می‌کند که با استفاده از نهاد مستقل و ایجاد کارگروه‌های فنی، می‌توان روند پیش‌بینی را غیرسیاسی کرد و ارتباط بین متخصصان برنامه، پیش‌بینی‌کنندگان و بودجه‌نویسان را بهبود بخشید. با انجام این کار، دقت پیش‌بینی افزایش خواهد یافت.

در پژوهش دیگر، کین و تامسون^۲ در مقاله‌ای که در سال ۲۰۰۷ منتشر کردند، به گزارش تجزیه‌وتحلیل خطاهای پیش‌بینی درآمد مالیاتی خزانه‌داری در نیوزلند پرداختند. درصد وزنی خطاهای پیش‌بینی مربوط به درآمدهای مختلف مالیاتی نشان می‌دهد که تمام پیش‌بینی‌های درآمد مالیاتی، به استثنای مالیات شرکت‌ها و مالیات خالص اشخاص دیگر، پایین‌تر از حد واقعی در نظر گرفته شده است؛ در نتیجه درآمد کل مالیات نیز به‌طور چشمگیری پایین‌تر از حد واقعی محاسبه شده است.

بیوتنر و کائودر (۲۰۱۰) مطالعه‌ای با عنوان «روش‌های پیش‌بینی درآمد: تفاوت در کشورها و پیامدهای عملکرد پیش‌بینی» انجام داده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که در کشورهای استرالیا، بلژیک، کانادا، فرانسه، ایرلند، ایتالیا، هلند و انگلستان و اداره مدیریت و بودجه در آمریکا، درآمد بودجه را کمتر از حد واقعی برآورد کرده‌اند و در کشورهای آلمان، ژاپن و CBO در ایالات متحده آمریکا، میزان درآمد را بیشتر از حد برآورد کرده‌اند که نشان‌دهنده خطای پیش‌بینی بودجه در کشورهای مختلف است. همچنین روش پیش‌بینی گزارش شده در کشورهای انگلستان، هلند، نیوزیلند و ژاپن نشان می‌دهد که از مدل اقتصادسنجی استفاده می‌کنند. در برخی موارد استفاده از روش‌های شبیه‌سازی کامپیوتری گزارش شده است که بر پرداخت‌کنندگان مالیات فردی مانند خانوارها یا شرکت‌ها متمرکز است و مالیات تعلق گرفته برای هر فرد، محاسبه و جمع می‌شود. این روش در هلند و ایالات متحده برای پیش‌بینی مالیات بر درآمد، در انگلستان و ایالات متحده برای پیش‌بینی درآمد مالیات شرکت‌ها استفاده می‌شود. در این پژوهش اشاره می‌شود که فقط در نیمی از ۱۴ پیش‌بینی بررسی شده در این مقاله، وزارت دارایی (بلژیک، فرانسه، ایتالیا، ایرلند، ژاپن) یا خزانه‌داری (انگلستان، نیوزیلند) مسئول هستند. در بیشتر موارد دیگر، پیش‌بینی به گروهی اختصاص می‌یابد که نهادهای مختلف را نمایندگی می‌کنند. بعضی از کشورها، حتی مسئولیت اصلی پیش‌بینی درآمد را به مؤسسه‌های تحقیقاتی مستقل (هلند) واگذار می‌کنند.

عباسیان، محمودی و شاکر (۱۳۹۰) با مطالعه در حوزه خطای پیش‌بینی درآمدهای مالیاتی دولت، دریافتند که به‌طور متوسط، طی دوره بررسی، برآورد طراحان بودجه برای درآمدهای ناشی از مالیات بر درآمد، مالیات بر ثروت، مالیات بر واردات و مالیات بر مصرف و فروش، بالاتر از حد واقعی و برای درآمد ناشی از مالیات بر اشخاص حقوقی، پایین‌تر از حد واقعی بوده است.

1. Deschamps

2. Keene & Thomson

یافته‌های پژوهش نصراللهی و شاکر اردکانی (۱۳۹۴) نشان می‌دهد که به‌طور متوسط در طول دوره بررسی، برآورد طراحان بودجه از همه درآمدهای دولت بالاتر از حد (خوش‌بینانه) بوده و بالاترین خطای پیش‌بینی آن‌ها، درآمدهای حاصل از انحصارات و مالکیت دولت بوده است. همچنین عمده خطای پیش‌بینی درآمد دولت غیرسیستماتیک و بیشتر تحت تأثیر شوک و عوامل خارج از کنترل بوده است.

بوکاری و ویگا^۱ (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با مقایسه منحصر به فرد بین دولت‌های محلی فرانسه و پرتغال، نشان می‌دهد که پیش‌بینی‌های بودجه، هم در بخش‌های فرانسه و هم در شهرداری‌های پرتغال، مغرضانه و ناکارآمد بوده است. همچنین بودجه‌های محلی تحت تأثیر انگیزه‌های انتخاباتی قرار می‌گیرند؛ یعنی دولت‌های محلی به‌طور فرصت‌طلبانه هزینه‌ها را کم برآورد می‌کنند و درآمد آن‌ها را برای سال‌های انتخابات بیش از حد تخمین می‌زنند.

در پژوهشی که آرنولد و آرتز^۲ در سال ۲۰۱۹ با عنوان «استفاده از بودجه واحد و بودجه مجزا برای برنامه‌ریزی و ارزیابی عملکرد» انجام دادند، به تشریح مشکلات و چالش‌های بودجه‌ریزی پرداختند.

کردستانی (۱۳۹۸) هدف از پژوهش خود را شناسایی و ارزیابی چالش‌های نظام بودجه‌ریزی اعلام کرده است. در این پژوهش، فهرستی از چالش‌های نظام بودجه‌ریزی، در مراحل چهارگانه طراحی و تدوین لایحه بودجه، تصویب، اجرا و ارزیابی ارائه شده است و از دلایل تحقق نیافتن اهداف پیش‌بینی شده، درک عمیق‌تری ایجاد کرده و مبنایی برای اصلاح نظام بودجه‌ریزی فراهم آورده است.

در مقاله‌ای دیگر، احمدی و نیکنام (۱۳۹۹) به بررسی و آسیب‌شناسی بودجه‌ریزی، از نگاه کارشناسان و خبرگان می‌پردازند. یافته‌های پژوهش با توجه به محتوای مستخرج از مصاحبه با خبرگان و کمیت فراوانی آن، به ترتیب چالش‌های بودجه‌ریزی را در مقوله‌های مدیریتی، مالی، قانونی، مقرراتی، فنی، مطالعاتی، ساختاری، نظارتی، مبارزه با فساد، برنامه‌ای، آماری و اطلاعاتی، برقراری عدالت، اقتصادی، سیاسی، گروه‌های ذی نفوذ، تصدیگری و منطقه‌ای نشان می‌دهد.

مالیات‌ها به سبب وصول سریع، کم‌هزینه و ثبات درآمدی، یکی از منابع درآمدی مهم دولت‌ها به‌شمار می‌آیند. یافته‌های گزارش نوبری (۱۴۰۱) در مقاله‌ای تحت عنوان «کاستی‌های نظام مالیاتی در تأمین منابع درآمدی بودجه» حاکی از آن است که نرخ مالیات در ایران در ردیف‌های بودجه‌ای، نسبت به دیگر کشورها پایین است و به سبب ضعف در مراحل تصویب، پیچیدگی قوانین و اجرا، شاهد عدم وصول مالیات‌های مورد نظر دولت هستیم. این گزارش به بررسی چالش‌های نظام مالیاتی و آسیب‌شناسی آن پرداخته است.

اولاتونجی و حسن^۳ (۲۰۲۲) در پژوهش خود، مشکلات مختلف نیجریه را در حوزه بودجه‌ریزی بررسی کرده‌اند که این مشکلات عبارت‌اند از: فساد و سوءمدیریت، نیروی انسانی ماهر، عدم مشارکت جامعه مدنی، مالی و غیره. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد برای اینکه یک بودجه بتواند به تعهدات خود عمل کند، باید چهار ویژگی اساسی داشته باشد. باید به‌خوبی طراحی شود، مؤثر و کارآمد اجرا شود، به اندازه کافی نظارت شود و در نهایت عملکرد آن ارزیابی شود. بنابراین

1. Boukari & Veiga
2. Arnold & Artz
3. Olatunji & Hassan

می‌توان استنباط کرد که ماهیت بودجه در تدوین یا شروع آن نیست، بلکه در اجرای آن است که در جهت رفع نیازها و خواسته‌های مردم باشد.

با توجه به بررسی‌های انجام شده، مبحث پیش‌بینی درآمدها از ابعاد مختلف مورد توجه اندیشمندان متفاوت بوده و پژوهش‌های متنوعی در این زمینه انجام گرفته است. محققان، پژوهش‌های مرتبط با بررسی چالش‌های پیش‌بینی درآمدها پرداخته‌اند و به مبحث چالش‌های موجود در این حوزه و راه‌کارهای مناسب برای بهبود شرایط پیش‌بینی منابع توجهی نشده است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش با هدف شناسایی چالش‌ها و راه‌کارهای موجود در حوزه پیش‌بینی منابع انجام گرفته است. پارادایم پژوهش، تفسیری و با رویکرد کیفی و از نظر هدفمندی از نوع کاربردی است. اطلاعات و داده‌های مورد نیاز در این پژوهش، از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با تعداد ۱۴ نفر از کارشناسان سازمان برنامه و بودجه حاصل شد. جامعه پژوهش مسئولان و کارشناسان سازمان برنامه و بودجه بودند که به دلیل داشتن دانش، تجربه و شناخت کافی از موضوع و کار عملی در این حوزه و همچنین، اشراف کامل به مشکلات و راه‌کارهای موجود، انتخاب شدند. برای انجام مصاحبه از روش نمونه‌گیری گلوله برفی استفاده شد. از میان روش‌های مختلف، در این پژوهش از تکنیک روش تحلیل تم برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. در جدول ۳ ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مصاحبه‌شوندگان درج شده است.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مصاحبه‌شوندگان

پاسخ‌دهندگان	جنسیت	فعالیت در واحد سازمانی	پاسخ‌دهندگان	جنسیت	فعالیت در واحد سازمانی
نفر اول	مرد	امور هماهنگی و تلفیق بودجه	نفر هشتم	مرد	امور آموزش عالی، تحقیقات و فناوری
نفر دوم	مرد	اقتصاد کلان	نفر نهم	مرد	امور فرهنگی، گردشگری و ورزش
نفر سوم	مرد	امور پایش و تجهیز منابع	نفر دهم	زن	امور پایش و تجهیز منابع
نفر چهارم	زن	امور هماهنگی و تلفیق بودجه	نفر یازدهم	مرد	امور هماهنگی و تلفیق بودجه
نفر پنجم	مرد	امور هماهنگی و تلفیق بودجه	نفر دوازدهم	زن	امور انرژی
نفر ششم	مرد	امور پایش و تجهیز منابع	نفر سیزدهم	زن	امور پایش و تجهیز منابع
نفر هفتم	مرد	امور نظام اجرایی طرح‌ها	نفر چهاردهم	مرد	کارشناس اقتصادی

برای ارزیابی کیفیت داده‌ها از چهار معیار اعتبار، اعتماد، تأییدپذیری و انتقال‌پذیری لینکن و گوبا^۱ استفاده شده است. اعتبار به این موضوع می‌پردازد که موضوع ادعا شده، به‌طور واقعی بررسی شده است یا خیر (محمدپور، ۱۳۸۸). برای بررسی اعتبارپذیری، از مشارکت‌کنندگان مختلف با جایگاه سازمانی و تجربیات متفاوت در حوزه بودجه‌ریزی بهره برده شده است. همچنین، کلیه مراحل کار برای دو نفر متخصص و خبره در این حوزه پژوهش ارسال شده است. تحقق معیار اعتمادپذیری، از طریق بررسی و کنترل یکی از افراد مطلع از موضوع و اهداف پژوهش، انجام شده است تا

1. Lincoln and Guba

بتواند ثبات پژوهش را افزایش دهد. همچنین پژوهشگران با مقایسه یافته‌های پژوهش خودشان و یافته‌های دیگر پژوهشگران، به ثبات نتایج رسیدند. برای تحقق تأییدپذیری، تلاش شد تا با انجام هر مصاحبه، نظرهای مشارکت‌کننده بر عقاید پژوهشگر تأثیر نگذارد. پژوهشگران با توضیح غنی و صریح به خوانندگان، شفافیت لازم را در حوزه بودجه‌ریزی ایجاد کردند که می‌تواند به قضاوت در مورد معیار انتقال‌پذیری پژوهش بپردازند.

یافته‌های پژوهش

همان‌طور که اشاره شد، داده‌های این پژوهش از طریق مصاحبه با متخصصان سازمان برنامه و بودجه انجام گرفته است. مصاحبه‌ها با استفاده از روش تحلیل تم، کدگذاری و تحلیل شده‌اند. فرایند کار بدین شرح است که ابتدا با کسب اجازه از مصاحبه‌شوندگان، مصاحبه به‌طور کامل ضبط شد؛ سپس تمامی متن مصاحبه‌ها روی کاغذ پیاده شده و پس از بازخوانی‌های مکرر، مطالعه داده‌ها و برقراری ارتباط عمیق با مطالب، به نکته‌برداری و استخراج مفاهیم مشترک از مصاحبه‌ها اقدام شد. در مجموع ۱۷۵ کد اولیه استخراج شد. کدهای اولیه به ۲۸ تم فرعی دسته‌بندی شدند و در نهایت با مقایسه تم‌های فرعی، دو تم اصلی با عناوین موانع و مشکلات پیش‌بینی منابع و ارائه راه‌کار برای بهبود پیش‌بینی منابع به‌دست آمد.

جدول ۲. مجموعه تم‌های اصلی، فرعی و کدهای اولیه

تم اصلی	تم فرعی	کدهای اولیه
موانع و مشکلات پیش‌بینی منابع	غفلت کارشناسان یا مأموران وصول‌کننده مالیات‌ها و عدم پیگیری آنان	فرار مالیاتی، عدم کوشش در جهت وصول درآمدهای مالیاتی، عدم وجود سامانه مالیاتی یا سیستم اطلاعاتی، ناکارآمدی دولت از جهت دریافت مالیات، عدم وجود زیرساخت اطلاعاتی برای اخذ مالیات، عدم اتصال سامانه‌های مختلف مالیاتی
	گسترش فضای رانت‌جویی در دستگاه‌های حاکمیتی	رانت عظیم در دل بودجه عمومی، عدم انجام وظایف دستگاه‌ها در مقابل دریافت بودجه از دولت، تمایل دستگاه‌ها برای تبدیل بخشی از درآمدهایشان به درآمدهای اختصاصی، دریافت بخشی از درآمدهای وصولی توسط دستگاه‌های وصول‌کننده به‌عنوان پاداش یا درآمد اختصاصی، داشتن نگاه شخصی و حوزه‌ای دستگاه‌ها
	فرار از شفافیت و پاسخ‌گویی	فقدان پاسخ‌گویی و پاسخ‌گویی از مدیران ایران، فقدان شفافیت بر اثر قوانین و ضوابط و روابط، عدد یک در منابع بودجه با بُعد شفافیت سازگار نیست، عدم شفافیت نوع درآمد برای عامه مردم، استفاده از عدد یک در ردیف‌های درآمدی به علت تهاوت، عدم وجود اطلاعات در خصوص اموال دولتی، عدم وجود سازوکار پاسخ‌گویی به مردم، ریشه عدم پاسخ‌گویی در مسائل سیاسی است، کم‌نشان دادن کسری بودجه دولت و ایجاد یک تصویر غیرواقعی از وضعیت مالی، نداشتن گزارش‌های واقع‌بینانه از شرایط بحران
	عدم تبدیل سرمایه به سرمایه	عدم تبدیل واگذاری دارایی سرمایه‌ای به تملک دارایی سرمایه‌ای، عدم تبدیل درآمدهای نفتی به دارایی سرمایه‌ای، استفاده از درآمدهای سرمایه‌ای در هزینه‌های جاری و عدم تبدیل به سرمایه

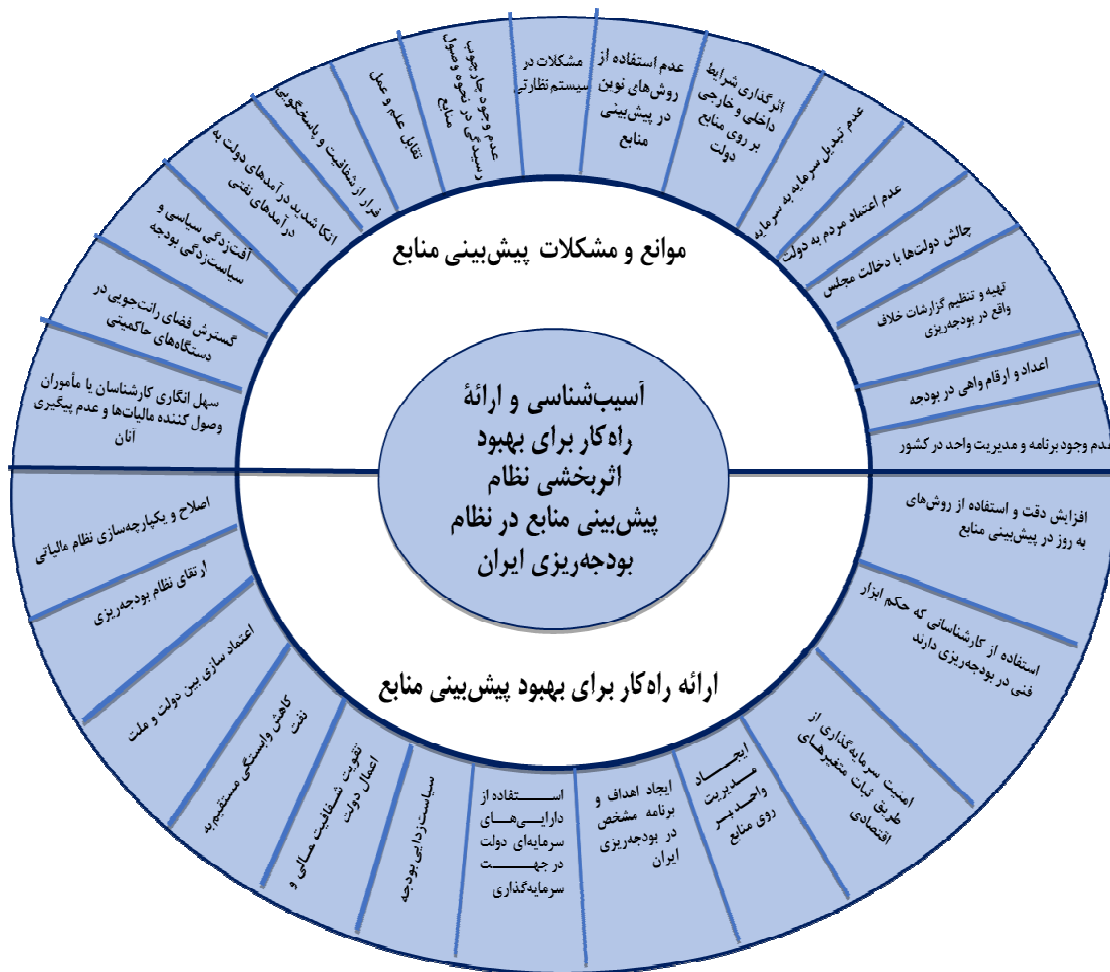
تم اصلی	تم فرعی	کدهای اولیه
	چالش دولت‌ها با دخالت مجلس در لایحه بودجه	دخالت غیرقانونی نمایندگان مجلس در بودجه تنظیمی و افزایش غیرواقعی سقف درآمدی و اعمال نظرهای خود، ایجاد هزینه‌های غیرواقعی در مجلس
	آفت‌زدگی سیاسی و سیاست‌زدگی بودجه	بودجه سیاست‌زده، تأثیر روابط اداری بر کیفیت پیش‌بینی‌ها، درهم تنیده شدن سیستم اقتصاد و سیاست، تخصیص منابع بر اساس منافع حزبی و سیاسی، استفاده از پارامترهای غیرعلمی و غیرکارشناسانه در تصمیم‌گیری، ریشه عدم پاسخ‌گویی در مسائل سیاسی است
	اتکای شدید درآمدهای دولت به درآمدهای نفتی	وابستگی پیش‌بینی بودجه به درآمدهای کلان (نفت)، وابستگی شدید به نفت در باطن و عدم وابستگی بودجه به نفت در ظاهر، ناتوانی از رهایی از مصارف نامولد و وابستگی به درآمدهای نفتی با سهم حدود ۴۰ درصد
	عدم استفاده از روش‌های نوین در پیش‌بینی منابع	ضعف مبانی کارشناسان، روش‌های پیش‌بینی منابع از طریق بازگشت به قبل، استفاده از روندهای تاریخی برای پیش‌بینی منابع با عدم قطعیت زیاد مثل مالیات‌ها، استفاده از سامانه‌ها و نرم‌افزارها برای پیش‌بینی منابع در ظاهر و استفاده از روش‌های سنتی در باطن، عدم پیروی از روش‌های سازمان یافته و مشخص در پیش‌بینی منابع و استفاده از روش‌های غیرعلمی، کم برآوردی درآمد سازمان مالیاتی و وزارت اقتصاد به عمد، نداشتن دقت عمل در پیش‌بینی منابع بودجه و نگاه صوری به منابع
	عدم وجود چارچوب رسیدگی به نحوه وصول منابع	عدم وجود چارچوب رسیدگی به نحوه وصول منابع، مشخص نبودن روند وصول درآمدهای بودجه‌ای
	تقابل علم و عمل	قوی بودن در حوزه نظری و ضعیف بودن در حوزه اجرا، همراه نبودن علم با عمل، عدم حضور کارشناسان کاربرد در مرحله تهیه و تنظیم بودجه، عدم ایجاد فضا برای کارشناسان کاربرد سازمان برای اظهارنظر در خصوص تهیه و تنظیم بودجه
	عدم وجود برنامه و مدیریت واحد در کشور	عدم وجود اهداف کلان، نبود برنامه و هدف بلندمدت در کشور و تنظیم بودجه برای مسائل روزمره، نگاه سطحی به مسائل و انجام فعالیت در این سطح، عدم وجود برنامه واحد در کشور و گسستگی بین دولت‌های مختلف در ایران، وجود برنامه توسعه به ظاهر در کشور و عدم تحقق این برنامه به دلیل نداشتن الگوی توسعه و برنامه‌ریزی اشتباه و عدم استفاده از روش‌های علمی، عدم مدیریت واحد در منابع کشور
	اعداد و ارقام واهی در بودجه	عدم تحقق منابع بودجه ای به علت منابع واهی، ترازبندی ارقام درآمدی و هزینه‌ای بودجه از طریق منابع واهی، استفاده از منابع دور از واقعیت در بودجه، هزینه از محل درآمد لاوصول
	تهیه و تنظیم گزارش‌های خلاف واقع در بودجه‌ریزی	تهیه و تنظیم گزارش‌های خلاف واقع شرکت‌ها برای گرفتن بودجه بیشتر، سود ده جلوه دادن شرکت‌های زیان‌ده در زمان تنظیم بودجه و عکس آن در پرداخت مالیات و سود به دولت

تم اصلی	تم فرعی	کدهای اولیه
	مشکلات در سیستم نظارتی	عدم حمایت قانونی از نظارت کنندگان مالی در خصوص ارائه گزارش تخلف دستگاه‌های اجرایی، عدم پابندی دولت‌ها به قوانین بودجه‌ای، عدم نظام مستمر پایش و کنترل بودجه
	اثرگذاری شرایط خارجی و داخلی روی منابع دولت	منابع دولت تابعی از شرایط اقتصادی کشور است، تأثیر عوامل مختلف در پیش‌بینی قیمت نفت، تأثیر تحولات بین‌المللی روی نفت، تأثیر عوامل خارج از کنترل و تحولات داخلی و خارجی، عدم پیش‌بینی دقیق بودجه در اثر شرایط خارج از اختیار، عدم تحقق پیش‌بینی‌ها بر اثر سیاست‌های داخل و دستگاه‌ها و نرخ تعرفه‌ها، ناپایداری منابع در اثر شرایط داخلی و خارجی
	عدم اعتماد مردم به دولت	عدم اعتماد مردم به دولت در نتیجه عدم تحقق درآمدهای وصولی از اقشاری که هدف درآمدهای دولت هستند، تصویب قوانینی که به ضرر اقشار آسیب‌پذیر است، عدم وجود فرهنگ اظهار واقعیت مردمان به علت عدم اعتماد یا تضاد منافع
ارائه راه‌کار برای بهبود پیش‌بینی منابع	اصلاح و یکپارچه‌سازی نظام مالیاتی	اتصال پایانه فروشگاهی در هر فروشگاه به سازمان امور مالیاتی و معافیت مشاغل به صورت موقتی (۲ سال) برای گسترش این امر، مالیات ستانی هوشمند با شفافیت قواعد و ابزار پردازش اطلاعات، افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده، کاهش معافیت‌ها، تقویت درآمدهای پایدار مثل مالیات بر درآمد اشخاص، یکپارچه‌سازی نظام مالیاتی و تأمین اجتماعی، افزایش درآمدهای مالیاتی به‌عنوان سالم‌ترین اقتصاد از طریق ارتقای نظام اطلاعات مالیاتی، به روز رسانی چارچوب مالیاتی برآورد مالیات‌ها با استفاده از روش‌های علوم اقتصادی
	ارتقای نظام بودجه‌ریزی	اصلاح روش برنامه‌ریزی و جایگزینی برنامه محوری با دستگاه محوری، پیاده‌سازی بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد، افزایش شفافیت و پاسخ‌گویی دولت از طریق پیاده‌سازی بودجه‌ریزی در مبنای عملکرد، پرداخت بر اساس همت و تلاش نه بر اساس دوری و نزدیکی به یک هرم قدرت، برنامه‌ریزی برای پاداش به دستگاه‌ها در ازای عملکرد مطلوب، ارتقای نظام‌های بودجه‌ای با گزارش عملکردی دستگاه‌ها
	تقویت شفافیت مالی و اعمال دولت	روند وصول هر درآمد در بودجه‌ریزی مشخص شود، افزایش شفافیت و پاسخ‌گویی دولت از طریق پیاده‌سازی بودجه‌ریزی در مبنای عملکرد، شفافیت اطلاعات در حوزه فعالیت‌های اقتصادی و دسترسی همه شهروندان به آن، پاسخ‌گویی در حوزه تنظیم و اجرا سند بودجه، شفاف‌سازی عدد یک در ردیف‌های درآمدی، حل مشکلات از طریق سناریوسازی و واقعی‌سازی سناریو، شفاف‌سازی منابع بودجه‌ای، تقویت منابع دولت در دستگاه‌های دولتی از طریق شفافیت، پاسخ‌دهی افرادی که از خزانه عمومی، بودجه می‌گیرند
	سیاست‌زدایی بودجه	جدایی بودجه از سیاست، کاهش نفوذ سیاست بر بودجه و اقدام در چارچوب علم اقتصاد و نظریات بودجه‌ای، جدایی بودجه از شعارزدگی، اعمال نظر نهایی و اعمال سیاست دولت در پیش‌بینی‌ها توسط سازمان برنامه و بودجه، تحقق رشد و توسعه کشور از طریق استفاده درست از کسری بودجه، بررسی تشکیلات اداری فارغ از مسائل سیاسی

تم اصلی	تم فرعی	کدهای اولیه
	کاهش وابستگی مستقیم به نفت	ایجاد تنوع تأمین منابع، کاهش وابستگی به منابع نفتی و افزایش وابستگی دولت به مالیات در کشور
	استفاده از دارایی‌های سرمایه‌ای دولت در جهت سرمایه‌گذاری مجدد	هماهنگی و همراهی کامل دستگاه‌های اجرایی، نظارتی و قضایی در جهت شناسایی املاک و مستغلات، خلق شغل و ثروت و جذب سرمایه، تخصیص منابع به سوی انباشت سرمایه مولد، ایجاد درآمد پایدار، استفاده از منابع نفتی در حوزه سرمایه‌گذاری
	ایجاد اهداف و برنامه مشخص در بودجه‌ریزی	انتخاب اهداف مبتنی بر واقعیت و علم، تعیین اهداف و مسائل اصلی و تمرکز منابع (زمان و توان و سرمایه و ارتباطات) در جهت تحقق منافع یا اهداف اصلی، اصلاح روش برنامه‌ریزی و جایگزینی برنامه محوری با دستگاه محوری
	ایجاد مدیریت واحد روی منابع دولت	مرکزیت در دولت و استفاده از ابزارهای تشویقی و تنبیهی برای وصول درآمدهای دستگاه‌ها
	امنیت سرمایه‌گذاری از طریق ثبات متغیرهای اقتصادی	اصلاح روابط بین‌المللی، پیش‌بینی در فضای با ثبات اقتصادی باعث کاهش مشکلات ناشی از اجرا می‌شود، ایجاد سیاست پایدار، تقویت منابع دولت از طریق ثبات اقتصادی و توسعه تجارت
	افزایش دقت و استفاده از روش‌های به‌روز در پیش‌بینی منابع	افزایش دقت پیش‌بینی و واقع‌نگری در اقتصاد، افزایش دقت در برآورد منابع و کنترل آسیب‌های مرتبط با اجرا، استفاده از مبانی محاسبه مشخص برای پیش‌بینی منابع بودجه‌ای، استفاده از روش‌های مکمل در کنار روش اصلی پیش‌بینی منابع، الویت بندی هزینه‌ها و جلوگیری از هزینه‌های غیرضروری، گسترده کردن دامنه روش‌های پیش‌بینی منابع، انعطاف‌پذیری در استفاده از روش‌های پیش‌بینی منابع دولت
	اعتماد سازی بین دولت و ملت از طریق شفافیت در عمل	اعتماد سازی بین مردم و دولت، پاسخ‌گویی سازمان مالیاتی به مردم در مورد پاسخ به این سؤال شهروندان که مالیات من چه شد؟ بودجه زبان حاکمیت بین مردم و دولت است که باید به صورت دوطرفه باشد
	استفاده از کارشناسانی که حکم ابزار فنی در بودجه‌ریزی دارند	نگاه به بودجه به‌عنوان امر تخصصی، تسلط کارشناسان سازمان برنامه و بودجه، برقراری نظام استقلال اظهار نظر کارشناسان، به کارگیری نیروهای متخصص و کارآمد

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

هدف از این مقاله، بررسی چالش‌ها و مشکلات در حوزه پیش‌بینی منابع و ارائه راه‌کارهایی برای بهبود شرایط موجود در نظام بودجه‌ریزی دولتی ایران بود. به همین منظور پژوهش با رویکرد کیفی انجام گرفت و داده‌های مورد نیاز از طریق مصاحبه با خبرگان سازمان برنامه و بودجه، برای پاسخ به دو سؤال مهم، چه چالش و مشکلات و چه راه‌کارهایی برای بهبود شرایط پیش‌بینی منابع وجود دارد، جمع‌آوری شده است. با استفاده از روش تحلیل تم، داده‌ها کدگذاری شدند و در نهایت، در دو تم اصلی موانع و مشکلات پیش‌بینی منابع و ارائه راه‌کار برای بهبود پیش‌بینی منابع دسته‌بندی شدند.

شکل ۱. چالش‌ها و راه‌کارها در حوزه پیش‌بینی منابع

بر اساس تحلیل‌های انجام شده، شرح دو تم اصلی موانع و مشکلات پیش‌بینی منابع و ارائه راه‌کار برای بهبود پیش‌بینی منابع با زیرمجموعه‌های شان به صورت ذیل است:

الف) موانع و مشکلات پیش‌بینی منابع شامل ۱۶ تم فرعی است، برای حفظ ثبات اقتصادی و صیانت از معیشت مردم و جلوگیری از بحران‌های اقتصادی، لازم است با این موارد آشنا شویم.

- سهل‌انگاری کارشناسان یا مأموران وصول‌کننده مالیات‌ها و عدم پیگیری آنان: معافیت‌ها و فرارهای مالیاتی متعدد، سبب مالیات‌ستانی بیشتر از بخش شفاف اقتصاد شده که علاوه بر آسیب به تولید و کوچک کردن ثروت ملی، به بی‌عدالتی منجر شده است. یکی از دلایلی که در مرحله اجرا به طور سخت‌گیرانه از مردم مالیات گرفته نمی‌شود، ضعف پاسخ‌گویی دولت است.
- گسترش فضای رانت‌جویی در دستگاه‌های حاکمیتی: رانت پرداختی است در ازای استفاده از یک عامل تولید که از میزان لازم برای حفظ وضعیت کاربرد فعلی آن بیشتر است (ابریشمی و هادیان، ۱۳۸۳). وجود رانت و فساد در کشور ایران نهادینه شده است که به نوعی، بی‌عدالتی را رواج می‌دهد؛ زیرا پرداخت‌ها و خدمات بر

- اساس فضیلت، قابلیت و همت نیست. برای مثال، آذر و امیرخانی (۱۳۹۵) بیان کرده‌اند که برای حمایت از افراد مدنظر دولت رانتیر، به‌طور آشکار از ارتباطات خانوادگی و فامیلی استفاده می‌شود.
- آفت‌زدگی سیاسی و سیاست‌زدگی بودجه: دولت با محوریت سیاسی برنامه مالی را برای یک سال مالی تنظیم می‌کند. مقدم و امیرخانی (۱۳۹۸) این طور بحث می‌کنند که تسلط نسبی رویکرد سیاسی، بر بودجه از دیگر مشکلات نظام مالی عمومی است؛ پُر واضح است که در فضای سیاست‌زده نمی‌توانیم انتظار شفافیت داشته باشیم.
  - اتکای شدید درآمدهای دولت به درآمدهای نفتی: وابستگی شدید به منابع نفتی و مدیریت ضعیف ثروت منابع در میان مدت و بلند مدت باعث عدم شفافیت می‌شود و در نهایت پیامدهای عمیقی را برای کشور در پی دارد. کاهش قیمت نفت و عدم وابستگی دولت به اخذ مالیات از شهروندان، فشار مالی شدیدی بر دولت وارد می‌شود.
  - آذر و امیرخانی (۱۳۹۵) در مقاله خود به این نکته اشاره می‌کنند که ایران در رده کشورهای قرار دارد که بالاترین میزان وابستگی به نفت را تجربه کرده‌اند؛ به‌گونه‌ای که وابستگی بودجه به نفت در سال ۱۳۸۴ به ۶۸/۳ رسیده است.
  - تقابل علم و عمل: تقابل بین آنچه می‌دانیم (قوی بودن در حوزه نظری) و آنچه انجام می‌دهیم (ضعیف بودن در حوزه اجرا) باعث مشکلاتی در فرایند بودجه‌ریزی می‌شود. با عدم استفاده از کارشناسان متخصص در سازمان برنامه و تبعیت از تصمیمات سیاستمداران در مرحله اجرای بودجه باعث دور شدن از واقعیت‌های اصلی و افزایش فساد در بودجه شده است.
  - عدم وجود برنامه و مدیریت واحد در کشور: عدم یکپارچگی و انسجام بین اجزای مختلف مدیریت بودجه، اعم از برنامه‌ریزی و اجرا و نظارت باعث گسستگی بین فرایندهای مختلف بودجه‌ای شده است.
  - اعداد و ارقام واهی در بودجه: منابع درآمدی به‌طور دقیق برآورد نمی‌شود و فقط یک تراز صوری بین درآمدها و هزینه‌ها ایجاد می‌کنند. این کار باعث عدم شفافیت در بودجه می‌شود. این اعداد و ارقام فقط روی کاغذ نماد و نمود دارد و در عالم واقع، روایت دیگری وجود دارد که حاکی از غیرواقعی بودن اعداد و ارقام در بودجه است.
  - تهیه و تنظیم گزارش‌های خلاف واقع در بودجه‌ریزی: اگر گزارش‌های کارشناسان نادرست باشد، تصمیمات اتخاذ شده نیز نادرست خواهد بود. این اتفاق در بودجه، باعث هدر رفت منابع و محقق نشدن درآمدهای پیش‌بینی شده می‌شود که می‌تواند بر اقتصاد کشور اثرهای منفی بگذارد.
  - مشکلات در سیستم نظارتی: در نظارت بودجه‌ای، زمانی که کارشناسان، استقلال و اقتدار لازم را در حوزه وظایف نظارتی خود نداشته باشند یا گزارش‌های آنان خلاف میل مسئولان نظارتی به‌دلیل منافعشان باشد باعث بروز فساد مالی در دستگاه‌ها و رانت‌خواری می‌شود. عدم نظارت و کنترل بر دستگاه‌ها باعث قانون‌گریزی و شکل‌گیری فساد می‌شود.

- عدم استفاده از روش‌های نوین در پیش‌بینی منابع: عمده روش پیش‌بینی در بودجه، بازگشت به قبل است به‌طور کلی مدل علمی استفاده نمی‌شود و به همین دلیل هرچه رنگ علم در بودجه کم رنگ‌تر شود فساد و زدوبند و رانت افزایش می‌یابد.
  - چالش دولت‌ها با دخالت مجلس در لایحه بودجه: بودجه توسط دولت به مجلس تقویم می‌شود و مجلس با دخالت‌های غیرقانونی خود، باعث افزایش غیرواقعی سطح درآمدی شده است که همین امر به شدت کسری بودجه را افزایش می‌دهد.
  - عدم تبدیل سرمایه به سرمایه: با کاهش سرمایه‌گذاری و عدم ایجاد نوآوری در ایران، رشد اقتصادی در ۱۰ سال اخیر صفر بوده است. یکی از عواقب رشد اقتصادی پایین، تورم بالا در جامعه و کاهش وضعیت رفاهی مردم است.
  - اثرگذاری شرایط داخلی و خارجی روی منابع دولت: زمانی که در فضای بدون ثبات اقتصادی پیش‌بینی انجام شود، به‌حتم مشکلات ناشی از آن در اجرا بیشتر نمایان خواهد شد.
  - عدم وجود چارچوب رسیدگی در نحوه وصول درآمدها: روند وصول درآمدهای دولت یا به بیان دیگر، روند اجرای عملیات و مراحل و جزئیات وصول درآمدی مشخص نیست و همین امر باعث ایجاد عدم شفافیت برای عامه مردم می‌شود.
  - فرار از شفافیت و پاسخ‌گویی: هرچه قدر شفافیت مالی دولت کمتر باشد، فساد بیشتر و بدهی عمومی هم بیشتر خواهد بود. مواردی از قبیل عدم وجود سازوکار پاسخ‌گویی به مردم و عدم وجود اطلاعات کافی در خصوص اموال دولتی و... باعث عدم شفافیت در بودجه‌ریزی می‌شود.
  - اعتماد مردم به دولت: وابستگی به منابع طبیعی، سبب توجه کمتر به دریافت مالیات‌ها شده است؛ از این رو عمده مدیران در کشورهای نفتی (ایران)، خود را خادم و مستخدم مردم نمی‌دانند. در نتیجه الزامی برای پاسخ‌گویی به مردم در قبال اعمال و ارائه خدمات با کیفیت ندارند.
- (ب) ارائه راه‌کار برای بهبود پیش‌بینی منابع: این تم، شامل ۱۲ تم فرعی است که هر یک از آن‌ها به شرح ذیل است:
- اصلاح و یکپارچه‌سازی نظام مالیاتی: با کاهش معافیت‌های بسیار بالا (به جای نرخ صفر) در مالیات بر ارزش افزوده، می‌توان گامی در جهت افزایش درآمدهای دولت برداشت و همچنین یکی از ویژگی‌های مالیات بر درآمد شخصی، یکپارچگی نظام مالیاتی و تأمین اجتماعی است که می‌توان به‌جای پرداخت همگانی یارانه نقدی به گروه‌های نیازمند کمک کرد.
  - ارتقای نظام بودجه‌ریزی: با ارتقای نظام بودجه‌ریزی با پیاده‌سازی واقعی نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد، می‌توان بر شفافیت و پاسخ‌گویی دولت افزود که با مرتبط ساختن هزینه‌ها و نتایج آن هزینه‌ها می‌توان از تقلیل درآمدهای دولت کاست. پژوهشگران در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی و شناسایی مشکلات تدوین لایحه تفریح بودجه» بیان کردند که روش بودجه‌ریزی ما باید عوض شود و بودجه‌ریزی عملیاتی شود و به تناسب

آن قوانین تجدید نظر شوند. اکنون بودجه این دقت و قابلیت اتکا را ندارد، چون بودجه برنامه‌ای بدون برنامه داریم و هنوز فاصله زیادی داریم که بودجه‌ریزی عملیاتی در دستگاه‌ها نهادینه شود (نیکوکار، جلالی، فلاح هروی و مشایخی، ۱۳۹۵).

- اعتمادسازی بین دولت و ملت: باید دولت از طریق اعتمادسازی ملت به خود بتواند با دریافت مالیات عادلانه از مردم، فرار مالیاتی را کاهش و پایه مالیاتی را افزایش دهد، در نتیجه درآمدهای وصولی دولت افزایش خواهد یافت.
- سیاست‌زدایی بودجه: با کاهش نفوذ سیاست از طرق مختلف همچون تصویب و اجرا هر طرحی با استدلال منطقی گامی در جهت سیاست‌زدایی برداشت. همچنین می‌توان با کاهش نفوذ سیاست بر بودجه، رشد اقتصادی را افزایش و فقر را کاهش داد.
- تقویت شفافیت مالی و اعمال دولت: با تقویت شفافیت مالی و دسترسی عموم مردم به اطلاعات مالی در گذشته، حال و آینده در خصوص عملیات مالی که به‌طور ساده‌تر و با رویکردی کمتر فنی ارائه می‌دهند، پاسخ‌گویی دولت و مشارکت شهروندان در مسائل مالی و تصمیمات سیاست مالی افزایش را خواهد داد.
- کاهش وابستگی مستقیم به نفت: با ایجاد تنوع و کاهش وابستگی بودجه به نفت و گسترش پایه مالیاتی و به‌روزرسانی چارچوب‌های مالیاتی برای اخذ مالیات به‌طور خودکار و سیستمی و... به جنگ با بحران‌های اقتصادی برویم.
- استفاده از دارایی‌های سرمایه‌ای دولت در جهت سرمایه‌گذاری: درآمد نفت که منبع اصلی درآمد بخش عمومی کشور است باید در عرصه تولید، فعالیت اقتصادی داشته باشد تا با گسترش تولید، قیمت‌ها روند عقلانی داشته باشند.
- ایجاد اهداف و برنامه مشخص در بودجه‌ریزی ایران: بودجه باید دارای هدف اقتصادی و اجتماعی باشد و به دور از شعار و بر اساس واقعیت و علم، اهداف مربوطه انتخاب شود تا بتوان با برنامه‌ریزی مالی و ارتباط بین ارقام بودجه و اهداف آن به موفقیت‌های بی‌شماری دست یافت.
- ایجاد مدیریت واحد روی منابع: ایجاد مدیریت واحد خزانه و تمرکز تمام درآمدها و هزینه‌های دولت در بانک مرکزی، سبب نظارت بیشتر و افزایش شفافیت در خزانه کشور می‌شود.
- امنیت سرمایه‌گذاری از طریق ثبات متغیرهای اقتصادی: ثبات اقتصادی از طرق مختلف باعث تصمیم‌گیری برای انجام تولید با ضریب اطمینان بالا می‌شود که این اتفاق، رشد اقتصادی، افزایش اشتغال، کاهش بیکاری، افزایش قدرت خرید خانوارها و کاهش تورم و... به دنبال خواهد داشت.
- استفاده از کارشناسانی که حکم ابزار فنی در بودجه‌ریزی دارند: در بودجه‌ریزی باید از کارشناسان کاربرد استفاده شود و با استفاده از علم و دخالت کمتر منافع حزبی، سیاسی و... بودجه متوازن‌تر و درست‌تر اجرا می‌شود.
- افزایش دقت و استفاده از روش‌های به‌روز در پیش‌بینی منابع: کشور ایران ریسک اقتصادی و سیاسی زیادی

دارد و باید از روش‌هایی در پیش‌بینی منابع استفاده شود که انعطاف‌پذیر باشد و با ایجاد شرایط خاص در جامعه بتوان پیش‌بینی درستی انجام داد.

در راستای نتایج پژوهش، پژوهشگران پیشنهادهاى ذیل را ارائه می‌دهند:

- شناسایی افراد حقیقی و حقوقی که گردش مالی زیادی دارند. برای افشاگری علیه فراریان مالیاتی از جوانان و دانشجویانی که به این حوزه علاقه دارند، استفاده شود و دستمزد این افراد بسته به مالیات وصول‌شده آن‌ها باشد.
- معافیت مالیاتی به تدریج حذف شود، نرخ بسیار پایین مالیات بر ارزش افزوده (نه نرخ صفر) وضع گردد.
- به جای بودجه سالانه، بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد با بودجه‌ریزی چندساله تلفیق شود تا بتوان با ارتباط بین منابع صرف شده و نتایج حاصل از آن و جلوگیری از مغایرت‌های بین برنامه مصوب و نتایج واقعی، کسری بودجه را که سال‌هاست با تعریف و استفاده نامناسب از آن درگیر هستیم، به صورت کارا استفاده کنیم.

منابع

- آذر، عادل و امیرخانی، طیبه (۱۳۹۵). سیاه‌چاله‌های بودجه در نظام بودجه‌ریزی ایران. *مدیریت دولتی*، ۸(۴)، ۵۷۱-۵۹۰.
- ابریشمی، حمید و هادیان، محمد (۱۳۸۳). رانت‌جویی و رشد اقتصادی (شواهد تجربی از ایران). *مجله تحقیقات اقتصادی*، ۳۹(۴)، ۲۸-۱.
- احمدی جشفقانی، حسین علی و نیک‌نام، مهدی (۱۳۹۹). آسیب‌شناسی بودجه‌ریزی در جمهوری اسلامی ایران. *مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی*، ۱۰(۴۱)، ۶۵-۸۴.
- اربابیان، شیرین؛ قاسمی، محمدرضا و وفائی، وحیبه (۱۳۹۱). بررسی خطای پیش‌بینی بودجه ایران طی سال‌های ۸۷-۱۳۴۴. *فصلنامه تحقیقات توسعه اقتصادی*، ۷(۷)، ۵۱-۶۸.
- بخش میدانی، علیرضا (۱۳۹۶). ویژگی بودجه‌ریزی سالانه (با تأکید بر بودجه‌ریزی سالانه ن.م). *فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی*، ۷(۲۸)، ۲۹-۵۸.
- سید رضائی، میریعقوب، پورعزت، علی اصغر؛ امیری، مجتبی و آذر، عادل (۱۳۹۷). گناه‌های کشنده در بودجه‌بندی عمومی ایران. *مدیریت دولتی*، ۱۰(۱)، ۳۱-۵۸.
- عباسیان، عزت‌اله؛ محمودی، وحید و شاکر، ایمان (۱۳۹۰). تحلیل خطای پیش‌بینی درآمدهای مالیاتی دولت در اقتصاد ایران. *تحقیقات مالی*، ۱۳(۳۲)، ۱۰۹-۱۳۲.
- عبدی، محمدرضا؛ حمیدی علمداری، سعیده و پورحسن امیری، مائده (۱۳۹۰). ارزیابی روش‌های پیش‌بینی و ارائه مدل ترکیبی بهینه در خصوص پیش‌بینی درآمدهای مالیاتی. *پژوهشنامه مالیات*، ۱۹(۱۱)، ۸۵-۱۱۹.
- کردستانی، غلامرضا (۱۳۹۸). مدیریت مالی عمومی: شناسایی و ارزیابی چالش‌های نظام بودجه‌ریزی. *حسابداری دولتی*، ۶(۱)، ۶۱-۸۰.

محمدپور، احمد (۱۳۸۹). ارزیابی کیفیت در تحقیق کیفی: اصول و راهبردهای اعتباریابی و تعمیم‌پذیری. *فصلنامه علوم اجتماعی*، ۱۰۵-۷۳: ۴۸.

مقدم چوکامی، نگین و امیرخانی، طیب. (۱۳۹۸). ارائه الگویی برای شفافیت بودجه در ایران. *فصلنامه علوم مدیریت ایران*، ۱۳(۵۲)، ۸۳-۵۱.

مقیمی، محمد (۱۳۹۶). *بودجه‌ریزی دولتی: نظریه‌ها، اصول و کاربردها از تنظیم تا کنترل*. تهران: راه دان.

موسوی جهرمی، یگانه و زایر، آیت (۱۳۸۶). بررسی اثر کسری بودجه دولت بر مصرف و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در ایران. *فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی*، ۸(۳)، ۱-۱۹.

نصراللهی، زهرا و شاکر اردکانی، ایمان (۱۳۹۴). بررسی عملکرد طراحان بودجه در پیش‌بینی درآمدهای دولت در اقتصاد ایران. *فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)*، ۱۶(۴)، ۱۲۷-۱۴۷.

نوبری، فرزانه (۱۴۰۱). کاستی‌های نظام مالیاتی در تأمین منابع درآمدی بودجه. *امنیت اقتصادی*، ۱۰: ۱۳۹-۱۲۳.

نیکوکار، غلامحسین؛ جلالی، فرزانه؛ فلاح هروی، مهدیه و مشایخی، بیتا (۱۳۹۵). بررسی و شناسایی مشکلات تدوین لایحه تفریح بودجه. *مدیریت دولتی*، ۸(۲)، ۳۴۹-۳۷۲.

هاشمی‌نیا، حامد و اخوان نیایی، تقی (۱۳۸۷). روشی مرکب از اقتصاد سنجی و شبکه‌های عصبی مصنوعی برای پیش‌بینی پدیده‌های اقتصادی. *مجله علمی و پژوهشی شریف*، ۲۴(۴۳)، ۳۹-۴۵.

References

- Abbasiyan, E. & Mahmodi, V. & Shaker, E. (2011). Forecast Error Analysis of State Tax Revenues in Iran. *Financial research*, 13(32), 109-132. (in Persian)
- Abdi, M. & Hamidialamdari, S. & Pourhassanamiri, M. (2011). An Evaluation of Forecasting Methods and Optimal Combination Models To Predict Tax Revenues. *Tax Journal*, 19(11), 85-119. (in Persian)
- Abrishami, H. & Hadiyan, M. (2004). Rent seeking and economic growth. *Economic research*, 39(4), 1-28. (in Persian)
- Ahmadi, H & Niknam, M. (2020). *Pathology of the budget in the Islamic Republic of Iran. Interdisciplinary studies of strategic knowledge*, 10(41), 84-65. (in Persian)
- Ajibolade, S.O. & Oboh, C.S. (2017). A critical examination of government budgeting and public funds management in Nigeria. *International Journal of Public Leadership*, 13(4), 218-242. <https://doi.org/10.1108/IJPL-11-2016-0045>
- Arbabian, Sh. & Ghasemi, M. & Vafayi, V. (2012). Examining the forecasting error of Iran's budget during the years 1965-2008. *Quarterly Journal of Economic Development Research*, (7), 51- 68. (in Persian)
- Arnold, M. & Artz, M. (2019). The use of a single budget or separate budgets for planning and performance evaluation. *Accounting, organizations and society*, 73, 50-67.

- Azar, A & Amirkhani, T. (2017). *Black Hole of Budgeting in Public Budgeting System of Iran. Journal of Public Administration*, 8(4), 571-590. (in Persian)
- Bakhsh Meydani, A. (2017). Annual budgeting feature. *Scientific quarterly journal interdisciplinary studies on strategic knowledge*, 7(28), 29- 58. (in Persian)
- Boukari, M. & Veiga, F. (2018). Disentangling political and institutional determinants of budget forecast errors: A comparative approach. *Journal of Comparative Economics*, 46, 1030-1045.
- Buettner, T. & Kauder, B. (2010). Revenue forecasting practices: Differences across countries and consequences for forecasting performance. *Fiscal Studies*, 31, 313-340.
- Danninger, S. (2005). Revenue forecasts as performance targets. *Working Paper No. 2005/014*.
- Deschamps, E. (2004). The impact of institutional change on forecast accuracy. *International Journal of Forecasting*, 20(4), 647-657.
- Hashemi Niya, H. & Akhavan Niyaki, T. (2008). A Hybrid Method of Econometrics and Artificial Neural Networks for Forecasting: A Case Study. *Industrial Engineering & Management Sharif*, 24(43), 39-45. (in Persian)
- Keene, M. & Thomson, P. (2007). An analysis of tax revenue forecast errors. *New Zealand Treasury Working Paper*.
- Kordestani, GH. (2019). Public Financial Management: Identify and Assessing the Challenges of the Budgeting System. *Governmental Accounting*, 6(1), 61-80. (in Persian)
- Moghimi, M. (2017). *Public Budgeting Theories, Principles & Application from preparation to control*. Tehran: Rah dan. (in Persian)
- Mohammadpoor, A. (2010). The Evaluation of Quality in Qualitative Research: The Principles and Strategies of Validation and Generalization. *Quarterly Journal of Social Sciences*, (48), 73-105. (in Persian)
- Moqadam Chokami, N. & Amirkhani, T. (2019). A Model for Budget Transparency in Iran. *Iranian Journal of Management Sciences*, 13(52), 51-83. (in Persian)
- Mosavi Jahromi, Y. & Zayer, A. (2008). *Budget Deficit on Private Consumption & Private Investment in Iran. QJER*, 8(3), 1-19. (in Persian)
- Nasrolahi, Z. & Shaker Ardakani, E. (2016). Investigating the Performance of Budget Designers in Forecasting Government Revenues in the Iranian Economy. *Journal of Sustainable Growth and Development*, 16(4), 127-147.
- Nikookar, G. H., Jalali, F., Fallah Heravi, M., & Mashayekhi, B. (2017). Review and Identify Problems of Compiling the Budget Settlement Report. *Journal of Public Administration*, 8(2), 349-372. (in Persian)
- Nobari, F. (2022). Deficiencies of the tax system in providing budget revenue sources, *Economic security*, 10, 123-139. (in Persian)

- Olatunji, T.S. & Hassan, B. (2022). Budget and National Development: Problems and Prospect. *African Scholar Journal of African Innovation & Advanced Studies (JAIAS-2)*, 24(2), 207-220.
- Seyyed Rezaei, M. Y., Pourezzat, A. A., Amiry, M. & Azar, A. (2018). *Deadly Sins in Public Budgeting of Iran. Journal of Public Administration*, 10(1), 31-58. (in Persian)
- Shim, J. & Siegel, J. & Shim, A. (2011). *Budgeting basics and beyond*: John Wiley & Sons.
- Wang, X. (2014). *Financial management in the public sector: tools, applications, and cases*. Routledge. Taylor & Francis Group.
- Williams, D. & Calabrese, T. (2016). The status of budget forecasting. *Journal of Public and Nonprofit Affairs*, 2, 127-160.